

Bruckner, Anton (1824-1896)

Österrikisk tonsättare och organist

Bruckner har gått till musikhistorien p.g.a. sina 9 mäktiga symfonier. Han skrev även flera kyrkliga verk: bl.a. 5 mässor, ett *Requiem* och ett *Te Deum*. Hans musik var dock länge omdiskuterad. Det berodde delvis på att han oförskyllt blev indragen i Wagner-Brahmsfejden efter att några Wagneranhängare utropat honom som Brahms motståndare. Detta fick hedersmannen Brahms att ge följande omdöme om Bruckners musik: *Vad Bruckner angår rör det sig om en svindel, som kommer att glömmas om ett eller ett par år*. Man får anta att Brahms med sitt uttalande menade att Bruckners musik och inte hans "svindel" skulle falla i glömska. Den ledande Brahmsförespråkaren, musikkritikern Eduard Hanslick gick också hårt åt Bruckners musik i fackpressen.

Själv var Bruckner en vänlig och blygsam natur. Han skaffade sig inte som Brahms boklig bildning och var ovanligt naiv. När Bruckner under en audiens hos kejsaren fick frågan om denne kunde göra något för honom lär han ha sagt: *Kan inte Ers Majestät sörja för att Hanslick inte skriver så dåligt om mig?*

Bruckner var 1856-69 domkyrkoorganist i Linz och en skicklig orgelprovisator. Åren 1868-1891 var han professor i komposition vid Wiens konservatorium.

Stråkkvintett F-dur

1. *Gemässig* 2. *Scherzo: Schnell* 3. *Andante quasi Allegretto* 4. *Finale: Lebhaft bewegt*
1878-79

Anton Bruckner, de stora symfoniernas mästare, skrev ytterst få kammarmusikverk. Stråkkvintetten i F-dur är väl det enda som står på repertoaren. Det är säkert ingen tillfällighet, att han valde stråkkvintetten med sin mera orkestrala klang, när han äntligen under åren 1878 - 79 blev färdig att effektuera det önskemål om ett kammarmusikverk, som han fått 20 år tidigare från den berömda Hellmesbergerkvartetten.

Ett överväldigande antal kammarmusikverk, symfonier och övriga s.k. cykliska verk börjar med ett *Allegro*, som första sats, har ett kraftfullt huvudtema och ett mera lyriskt och sångbart sidotema. Bruckner gör i sin kvintett tvärtom. Första satsen har ett lugnt tempo, *Gemässig* (d.v.s. måttfullt, motsvarande *Moderato*), huvudtemat är mycket lyriskt och det kontrasterande sidotemat kraftfullt.

Det varma huvudtemat har ett rytmiskt mönster i takt 1 som återkommer i takterna 5-7. Det är detta motiv som dominerar i genomföringens behandling av huvudtemat.

En graciös fallande tonlinje karakteriserad av sina drillar följer på huvudtemat:

Det energiska sidotemat inleds också med en rytmisk figur. Det är en omvändning av ett tidigare i expositionen hört motiv, som hade de första 32-delarna fallande och de andra stigande.

Trots att Bruckner i motsats till t.ex. Haydn och Brahms favoriserade långa, breda teman är det faktiskt dessa två korta motiv i huvud- och sidotemat, som dominerar i första satsen.

Ett tredje, svärmiskt, tema avslutar expositionen:

Huvudtemat dominerar i genomföringen. En solokadens i violin1 annonserar återtagningen.

Andra satsen har beteckningen *Scherzo: Schnell*. Den ansågs alltför svår av den beställande ensemblen och vid första framförandet hade Bruckner ersatt den med ett Intermezzo. När verket på nytt spelades 1885 var det dock med det ursprungliga scherzot. Ett lustigt folkligt tema inleder scherzodelen:

Den betydligt långsammare trion har ett lika sällsamt tema. Melvin Berger kallar det *en smula groteskt* och Alfred Beaujean i Harenberg Kammermusikföhrer *graciöst*, vilket får en att inse att musikbeskrivning är en synnerligen subjektivt sysselsättning. Detta tema behöll för övrigt Bruckner även i Intermezzots trio.

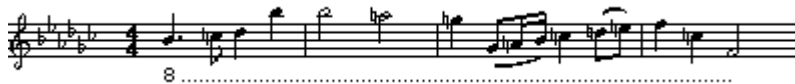

Scherzodelen återkommer i sedvanlig ordning efter trion.

Den långsamma satsen, har i olika utgåvor betecknats *Adagio* resp. *Andante quasi Allegretto*. En tolv takter lång, mycket vacker melodi i violin 1 utgör huvudtemat:

Ett tema som presenteras av viola1 är en inversion av huvudtemat och kan betraktas som sidotema:

Satsen utgör tveklöst kvintettens höjdpunkt.

Sista satsen har beteckningen *Finale. Lebhaft bewegt* (f-moll). Efter fyra takter av inledande ackompanjemang i de tre mellanstämmorna, hörs i 1:a violin ett något svårgripbart tema, medan ackompanjemanget i mellanstämmorna fortsätter:

Detta tema ingår i en inledning, som återkommer först i slutet som en coda. Resten av satsen domineras av två musikaliska tankar, som är lättare att ta till sig. Den första är helt dominerande

Den andra hörs först i cello och utgör en spegelbild (omvändning, inversion, jfr förhållandet mellan de två temana i föregående sats) av den första, fast med förstorade notvärden.

Satsen slutar som den börjar men nu i F-dur.